Proiect cultural finanţat de
Administraţia Fondului Cultural Naţional

Fundaţia Social-Culturală pentru Democraţie
"identitate, unitate, generozitate, acţiune" BAIA MARE

RECUPERAREA MODELELOR STRĂBUNE -
din sertarele muzeului, de la bunici la strănepoți

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional.

Aplicant principal: Fundaţia i.u.g.a.

Parteneri: Muzeul de Etnografie şi Artă Populară - Baia Mare
Muzeul Ţăranului Român - Bucureşti
Universitatea de Arte şi Design – Cluj Napoca
Şcoala cu clasele I-VIII *Vasile Lucaciu* - Şişeşti
Şcoala de Muzică şi Arte Plasitce – Sighetul Marmaţiei
Asociaţia *Prietenii frumosului*- Tisa

Motive decorative

Simbolistică

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Unitatea uimitoare a ornamentelor românești.

- Se presupune că **originea** motivelor este
  - culoarea şi necesitatea de a diferenția diversele câmpuri coloristice.
- Dar ele sunt considerate a fi **simboluri**, reflectând un sistem mental.
- Le început, motivul era cu precădere unul religios, magic şi apoi social, pentru ca în timp, acesta să se piardă, rămânând doar esteticul.
- Ele sunt un *limbaj*, un *sistem de comunicare* a unor credinţe iniţial, iar mai nou, doar a valorilor sociale.

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Structura decorativă a ornamentației:

1. *Elementul ornamental*, cea mai simplă parte a ornamentației (o petală, o frunză, un cerc etc.)
2. *Motivul ornamental*, alcătuit din două sau mai multe elemente ornamentale
3. *Compoziția ornamentală*, rezultată din două sau mai multe motive ornamentale grupate împreună.

- Motivele sunt transmise în virtutea tradiției + sunt supuse și inovațiilor.
- Arta populară românească este abstractă, fiind caracterizată de **geometrism**.
- Este atât rezultatul fondului cultural străvechi, dar și a modalității de lucru, tehnica de producție a obiectelor.

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

- Etnografii spun că nu se poate afirma cu certitudine că ocupaţia de bază influenţează factura ornamentelor. Doar conţinutul lor:

- Popoarele **agrare**: reprezentări ale zeităţilor feminine, care să asigure rodirea

- Popoarele migratoare, **pastorale**: reprezentări ale zeităţilor masculine, motive zoomorfe (animale), avimorfe (păsări), fitomorfe (plante)

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Reguli, în arta decorativă:

- În arta populară există anumite canoane care trebuie să fie respectate, iar acestea sunt în conexiune cu credinţele şi viziunea asupra lumii a comunităţii.

- Trebuie să existe o ORDINE, motivele trebuie să fie bine delimitate, la fel ca lumea – creată din haos.
  - *Repetarea de motive*, dar şi de culori
  - Alternarea de motive – dă impresia de variaţiune, dar şi de uniformitate. Nu se suprasolicită câmpul ornamental.
  - Simetria faţă de o axă. De multe ori, asimetria.
  - Contrastul, pentru a înlătura neclarităţile
  - Proporţia - în funcţie de dimensiunea obiectului decorat.
  - Unitatea motivelor şi modul lor de aranjare

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Exemple de motive ornamentale:

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Liniile simple

- O primă funcţie este aceea de a delimita motivele şi a da ritmicitate ornamentaţiei.
- Denumiri: *drum pierdut, cărare pierdută, cărare uitată, cale şerpuită, cale încurcată, cale ocolită, căliţa rătăcită, râu, potecă, râu rupt, unda apei, uliţele satului, dinţii de lup....*
- Sugerează un *itinerariu* fizic şi spiritual, drumul iniţiatic parcurs, de-a lungul căruia se realizează un progres de cunoaştere.

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Delimitarea motivelor

Simplitate şi ritmicitate

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

O bogată imaginaţie poetică reprezintă baza explicaţiei acestui motiv, cu forme derivate din

Spirale – sugerând principiile diurne, solare

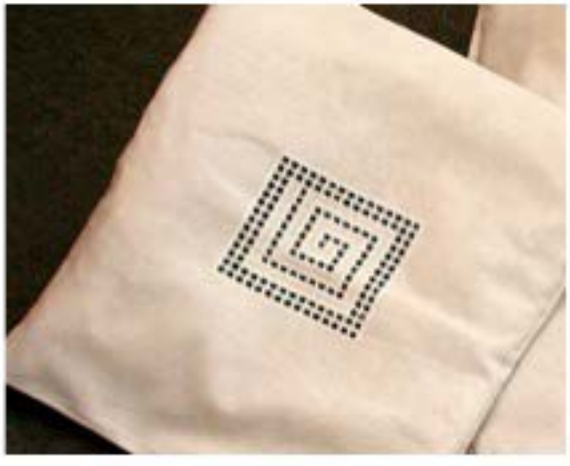

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Meandrul (labirintul) – sugerând principiile nocturne, lunarul, subteranul. Este întâlnit frecvent în decorul ceramicii neolitice.

Unda apei – afinitate cu parcursul meandric, din cauza poziţiei intermediare a apei, între două lumi, între spaţiile celeste şi pământene (apa sâmbetei). Este puternic geometrizată, ajungând a fi transpusă chiar şi în zig-zag.

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

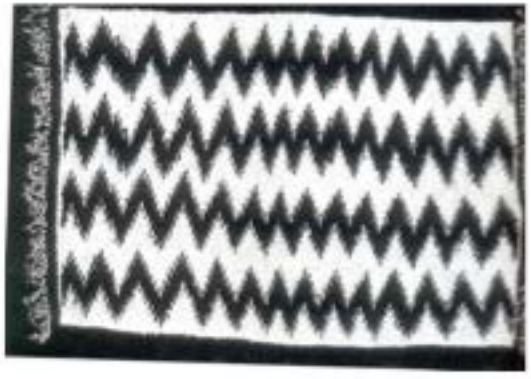

Unda apei; "Calea rătăcită" ; "Calea rătăcită cu pupi" , "drumul pierdut" – ca formă abreviată a labirintului.

Dinţi de lup, cu rol de apărare împotriva spiritelor rele şi împotriva fiarelor.

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Coarnele berbecului

Întruchipează principiul fertilităţii. Asociat reînnoirii timpului.

Esenţa acestui animal – concentrată în coarnele sale, substitut al animalului.

Purtător de valori mitice, asociat şi regalităţii.

El se evidenţiază în turmă prin coarnele sale.

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Soarele

- Cel mai *frecvent* şi mai *complex* motiv în arta populară românească.
- Vechimea cultului solar: încă din epoca neolitică.
- Soarele – dătător de viaţă, el dă lumină şi cunoaştere.
- Atribuţii şi motive ale cultului solar apar şi în arta creştină: soarele este considerat unul din atributele lui Iisus Christos.
- Reprezentările solare prezintă o mare unitate, bazată în principal pe reprezentarea circulară sau radiară, dar şi reprezentări antropomorfe (considerate a fi târzii însă). În România se întâlnesc mai rar reprezentările antropomorfe.

- Asociat şi:
  - Calului şi carului
  - Păsării ca simbol al luminii

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Soarele

"S"

"X"

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Rozeta cu şase raze

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Romburi

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Stele

Hora

Cocoşul

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Pomul vieţii

- Este unul din miturile străvechi ale omenirii, întruchipând visul irealizabil al "tinereţii fără bătrâneţe şi al vieţii fără de moarte" .
- E vorba de un copac al cărui fructe miraculoase sunt elixirele vieţii. În coroana sa şi la rădăcină stau păsări şi animale înfricoşătoare care îl păzesc.
- La latini – fiecărui zeu i se atribuie o plantă:
  - Jupiter – stejarul, Minerva – măslinul, Pluto – chiparosul, Apollo – laurul.
- Arborele permite comunicarea cu lumea de dincolo: rădăcinile sale sunt în pământ – permite călătorirea în lumea subterană; ramurile sale cresc spre cer – liant spre divinitate.
- Prezenţa arborelui (simbolic) în riturile de trecere (înmormântare de ex.)

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

- Pomul vieţii local, traco-dac
  - Reprezentat prin brad – ales ca simbol al vieţii, fiind veşnic verde.
  - Nu apar reprezentate rădăcinile sale.
  - Un loc important – reprezentarea sa pe lăzile de zestre.

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

- Pomul vieții elenistic
  - -Reprezentat prin vița de vie de regulă, sau ca un vas cu flori
  - -De multe ori vasul cu flori este înlocuit cu o cană cu toartă și o floare trifurcată.
  - -Apar și păsări pe margine. Sunt considerate protectorii pomului vieții.

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

- Pomul vieții, tiparul iranian
  - Pe lângă păsări, mai apar și animale, oameni, călăreți
  - Figurat sub forma arborilor întregi, de multe ori cu tot cu rădăcini.

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Omul

- Numărul relativ redus al imaginilor antropomorfe în arta populară românească.
- Imaginea omului – nu se leagă de cea a unui om individualizat, de portret, ci ilustrează generalul şi de multe ori reprezintă *strămoşul*.
- Imaginea feminiă – cel mai frecvent pe obiectele din interiorul casei (ţesături, ceramică...)
- Imaginea bărbatului – pe obiecte ale îndeletnicirii bărbăteşti (bâte ciobăneşti, căuce...)
- Se remarcă frecvenţa motivelor antropomorfe pe elemente de îngrădire şi acces în gospodăria ţărănească, întruchipând *strămoşii* curţii şi casei, plecaţi în lumea cealaltă, dar veghind casa actuală. Semn al unei populaţii sedentare, legată de pământurile ei.
- În ţesături – mai ales *hora*, în special în covorul maramureşean. Dispusă întotdeauna orizontal.

Proiect cultural finanţat de Administraţia Fondului Cultural Naţional

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Calul.
Calul și călărețul

- Calul – loc privilegiat între animalele domestice. Rol psihopomp (trecere spre cealaltă lume), simbolizând forța pământului.

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Pasărea

- Zborul – posibilitatea de desprindere din legăturile terestre.
- Asociată şi contextului funerar: găina neagră care se obişnuia să fie dată peste mormânt. Se spune că mătura drumul înaintea mortului. Sau păsările din aluat care împodobesc pomul mortului în Moldova.

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

- *Imagini:*

- colecţia fam. Iuga, Baia Mare (foto: Valentin Ganţa, Anamaria Iuga)
- fotografii din Maramureş: Valentin Ganţa, Anamaria Iuga, Jane Tate, Georgeta Moarcăs.

- *Cărți de specialiate:*
- Tancred Bănăţeanu, *Arta populară din nordul Transilvaniei,* Casa Creației Populare a jud. Maramureş, Baia Mare, 1969
- Constantin Prut, *Calea rătăcită*, Editura Meridiane, Bucureşti, 1991
- Paul Petrescu, *Motive ornamentale celebre,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1971
- Silvia Păun, *Identități europene. Italia-România,* Editura Tehnică, Bucureşti, 1996.
- Georgeta Stoica, Elena Postolachi, *De la fibră la covor*, Editura Fundației Culturale Române, Bucureşti, 1998
- Dorothy K. Washburn, Donald W. Crowe, *Symmetries of Culture*, University of Washington Press, 1988.

Proiect cultural finanţat de Administrația Fondului Cultural Național

Întrebări...

Cu răbdarea,
Treci marea.

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național

Modele...

Colectăm "tema de casă":

- În ce stadiu sunteți?
- Colectăm de la cei care ați terminat deja

- TABARA:

- ȘURDEȘTI:

Proiect cultural finanțat de Administrația Fondului Cultural Național